

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОЙКОНИМИТЕ ОТ СМОЛЯНСКА ОБЩИНА¹

ELENA NIKOLOVA, VANYA KRASTANOVA,
MARIA PETROVA, MIROSLAV MIHAYLOV

*Uniwersytet Płowski im. Paisja Hilendarskiego,
Filia – Smolyan*

SEMANTIC CLASSIFICATION OF OYKONYMS FROM SMOLYAN MUNICIPALITY.

The paper presents a semantic classification of oykonyms from the municipality of Smolyan. The classification allows to divide the research material into geographical, culture-historical and possessive oykonyms. Different sociocultural factors over the choice, attitude, preference and preservice of the relevant oykonyms are revealed. These factors show that the world of the Rhodope people is firmly connected to land and ancestral memory.

Keywords: semantic classification, geographic classification, cultural and historical oykonyms, possessive oykonyms, Smolyan region.

Селищните имена (СелИ, ойконимите) от дадена административна единица могат да бъдат подложени на класификация и анализ от различни гледни точки, чрез прилагане на различни критерии – по произход и значение, по структура и словообразуване. Предмет на тази статия е класификацията на ойконимите от Смолянска община (87 на брой) по значение² – земеписни, културно-исторически и посесивни СелИ. Някои от ойконимите, за които съществуват повече версии, са отнесени към няколко различни групи или подгрупи, за да се получи по-цялостна картина на предположенията за възникването им и да се даде по-пълна информация за вероятния им произход.

---

1 Изследването е по проект на Филиал – Смолян, финансиран от НПД при ПУ Паусий Хилендарски, дог. НИ13 ФС 007.

2 Въз основа на възприетата в българските изследвания класификация на ойконимите (вж. Дуриданов 1952: 172, Ковачев 1969: 62–67, Чолева 2002: 87–91 и др.).

1) Земеписни СелИ

- СелИ, свързани с неживата природа – скали, планини, котловини, реки, долове, пътища и др.:

Алигòвска

(наричана още *Лагòт* – стб. лжгъ);

Вìево

от гл. *вия се* с наставка *-ев(о)*, прен. Пътят се вие, има много завои;

Гелà

К. Влахов обяснява думата *гела* като ‘извор’³;

Гòрово

от същ. *гора* с наставка *-ов(о)*;

Кòшница

от същ. *кошница*, прен. Мястото е котловина и селото е разположено като в кошница;

Крèмене⁴

от същ. диал. *крèмень* ‘кремък’, мн.ч. *крèмене*;

Кúтела

от същ. диал. *кúтел* ‘таванка за чукане на чесън, орехи и др.’ член., прен. Камениста чука с вдлъбнатина, наречена «кутел»⁵, в която слагали объркана с брашно счукана сол, за да «накормят» стадата;

Левòчево

В. Миков извежда етимологията на селищното название от едно от значенията на стб. дума *левъ* ‘малки пещери’ (районът на селото изобилства от пещери), т.е. тълкуването е *селище при пещерите*⁶;

Лъка

от същ. *лъка* (стб. лжгъ);

---

3 Вж. Влахов 1976.

4 Названието на селото е свързано с природния феномен от огромни кремъчни скали в близост до него. В селищната монография Тр. Николов отбелязва, че всеки кременец е носел в пояса си в кожена торбичка кремъче, огниво и прахан (сухо вещество от дървесна гъба), използвани за палене на цигара или на огън при работа извън селото (Николов 2009: 20).

5 Според П. Карапетков от *кутела* на каменистата чука е произлязло първоначално името на местността, а след това при заселването ѝ и името на самото село (Карапетков 1994: 129).

6 Барбов и кол. 1992: 17.

Мог̀лица

от същ. *могила*⁷ с наставка *-иц(a)*;

М̀г̀ла

от същ. *могила*⁸;

П̀ещера

от същ. *пещера*;

П̀двис

от усечения вариант (корена) на същ. *висина*, *височина* и предлога *под*;

Остри пазл̀ак

от стара форма на прил. *остър* и стб. *пазлакъ*, диал. *пазл̀ак* ‘каменисто стръмно място, обрасло с храсти’;

Пот̀ока

от същ. *поток*, членувано;

Равнищ̀а

от прил. *равен* (равно място) с наставка *-иц(a)*;

Р̀ека

от същ. *река*;

Р̀ечани

от същ. *река* с наставка *-ани*;

Р̀овино

от същ. *ров* с наставка *-ин(o)*;

Сред̀ок̀⁹

от същ. *среда* с наставка *-ок*;

---

7 Старото жителско име Могилци, а след това и селищното име Могилица произлизат от самия релеф около селището (Сарандалиев 1986: 3).

8 Тази версия се лансира като най-вероятна, тя се поддържа и от Ан. Саламбашев – М̀г̀ла < Муг̀ла < Мог̀ла чрез контракция и отмет на ударението (Саламбашев 1976: 143; Мачокова 2003: 11). Трудно обаче може да се приеме изпаднето на ударен звук като вероятно.

9 Според Дичо Узунов (Узунов 1993:18), Георги Христов (Христов 2009: 521), Анастас Саламбашев (1976) името на махалата идва от *средок* ‘място, рът между два дола’ и отговаря съвсем точно на неговото местоположение.

Стѹкъл

според една от версиите името идва от старобългарското „кале”, означаващо крепост¹⁰ (подобно на Тикале).

Тѹкале

според П. Карапетков името е произлязло от трите калета – Подвис, Черни връх и Поповица, които заграждат селото¹¹. Първоначално местните жители го наричали *Трикале*, впоследствие с изпадането на сонорната съгласна *p* е останало днешното название¹².

Устово

от устие на река (според една от версиите);

Ширѹка лѹка

от прил. *широк*, *-а* и същ. *лѹка* (стб. лжгъ).

- Селища, свързани с растителност:

Борѹково

от същ. *бор*, диал. *борика* с наставка *-ов(о)*;

Бѹката

от същ. *бука*, членувано;

Бѹкаците

от същ. *букак*, мн.ч., членувано;

Вѹрбово

от същ. *вѹрба* с наставка *-ов(о)*;

Габрѹца

от същ. *габѹр* с наставка *-иц(а)*;

---

10 Някои твърдят, че селищното название произлиза от името на крепостта Турлата, която османските нашественици нарекли Ески кале (Старо кале). По пътя на звуковите промени *Ески кале* станало *Скикале*, *Стикале* и накрая *Стикъл* (Седянков 1994: 11).

11 Вж. Карапетков 1994: 188.

12 Съществува и друга версия за произхода на името. При теренното проучване, проведено през месец август 2013 г., местната жителка Виолета Давидова Кисимова (на 65 години) сподели пред нас, че името на селото произлиза от *тикла* (диал.) – *каменна плоча*. Тази версия се поддържа и от Г. Христов (2009: 540), тъй като в самото селище и около него се срещат много каменни плочи, мястото е каменисто.

Дѹнево

според едната версия се извежда от *дуди* (черници), тъй като имало много черници навремето¹³;

Елѣнска

по-старо име Елинска махала¹⁴ – от същ. *ела* с наставка *-ин-ск(а)*;

Ельово

от същ. *ела*¹⁵ с наставка *-ов(о)*;

Киселчово или Киселѹчево (РССИБ 1989)

от прил. *кисел* и същ. *киселка*, *киселица* (сорт диви дребни ябълки);

Кѹкорово

от същ. диал. *кокор*¹⁶ ‘габров храст; храсталак; стрѣмно място’ с наставка *-ов(о)*;

Лѹпец

от същ. *липа* с наставка *-ец*;

Орешец

от същ. *орех* с наставка *-ец*;

Слѹвово

от същ. *слива* с наставка *-ов(о)*;

Тѣрън¹⁷

от същ. *трѣн*;

Чамла

от същ. *чамлѣк* ‘чамова гора’ или от същ. *чам* ‘ела, бор’ + *-ла*;

Черѣшките

от умалит. същ. *черешка*, мн.ч., членувано;

---

13 Вж. Казалиев 2010: 5.

14 Според Ан. Саламбашев това име се свързва с островче ели, което се намира недалеч от махалата (Саламбашев 1976: 53).

15 Вж. Саламбашев 1976:120.

16 Ан. Саламбашев посочва МИ Кѹкарското, Кѹкора, Кѹкоран, Кѹкорат, като уточнява, че в говора *кѹкор*, *кѹкар* означава ‘габров храст’ (Саламбашев 1969: 399; 1976: 129).

17 В Маданско съществува Тѣрне (Христов 2009: 558). Според А. Саламбашев вариантът *Тѣрън* се е получил под влияние на турското произношение и родопското пълногласие (Саламбашев 1976:166). Населението го изговаря *Тарѣн* или *Тарѹн* по данни на А. Саламбашев, а според Е. Субашиев като *Тѹр* (Субашиев 1977: 234).

Черешово

от същ. *череша* с наставка *-ов(о)*.

- СелИ, свързани с животинския свят:

Вълчан¹⁸

от прил. *вълчи*, *-о* с наставка *-ан*;

Доганово

от диал. *доган*, тур. *doğan* ‘сокол’ с наставка *-ов(о)*;

Змиево

от същ. *змия* с наставка *-ев(о)*;

Куквица

от същ. *кукувица*;

Соколовци

от същ. *сокол* с наставка *-овци*;

Сърнино

от същ. *сърна* с наставка *-ин(о)*;

Ухловица

от диал. *ухловица*, *улулица* ‘вид сова, която обитава пещерата Ухловица’.

- СелИ, свързани с атмосферни явления:

Левочево

Ст. Заимов счита, че коренът на селищното име идва от стб. дума *лева* ‘порой, поток, проливен дъжд’ (от приложената карта в селищната монография¹⁹ е видно, че землището на Левочево се напоява от много потоци и долове), т.е. тълкуването е *селище при потоците*;

Мугла

от същ. *мъгла*²⁰.

---

18 До 1934 г. – Курт дере ‘Вълчово дере’.

19 Вж. Барбов и кол. 1992: 17.

20 Според разпространеното мнение името на селото се свързва с това, че то често потъва в мъгла.

2) Културно-исторически СелИ

- СелИ, свързани с бита:

Гелà

от диал. *гелѝнка*, тур. *gelin* 'булка, невеста';

Лю̀лка

от същ. *люлка*;

Сѝвино²¹

от прил. *сив* с наставка *-ин(о)*;

Чѝчур

от същ. *чучур*.

- СелИ, свързани с трудова дейност, със занаяти и търговия:

Катра̀ница²²

от същ. *катран* с наставка *-иц(а)*;

Пѝсаница

от диал. *писа* 'смола' с наставка *-ниц(а)*;

Попрѝлка

от диал. *попрѝлка* 'седянка, на която всеки си носи работа';

Ўстово

от същ. *уста* 'майстор' с наставка *-ов(о)*.

- СелИ, свързани със строежи и съоръжения:

Градѝт (Градот – до 1966 г.)

от същ. *град* (получено от м. Градището), членувано;

Сѝлище²³

от същ. *село* и наставка *-ище*.

---

21 Старото име е Текир, тур. *tekiğ* – прил. 'сивочерно, на райета и петна' (за котка).

22 Свързано със смолодобив, както и Писаница (вж. Саламбашев 1976: 76).

23 Вероятно е имало старо селище.

- СелИ по етничен състав:

Вл̀ахово

от същ. *влах* с наставка *-ов(о)*;

См̀олян и Смиля̀н

от славянското племе *смоляни*²⁴.

3) Посесивни СелИ

- СелИ от ЛИ или прякори (със или без наставки):

Б̀остина

от старинното име *Босота*²⁵, образувано от прил. *бос* и наставката *-ота* или от ЛИ *Босю* и *Тина*;

Д̀умово

от ЛИ *Димо* и наставка *-ов(о)*;

Д̀унево

от ЛИ *Дуню*, който бил първият заселник, дошъл от Аламидере (дн. Полковник Серафимово), където и днес има *Дунева махала*²⁶; образувано с прибавяне на суфикс *-ев(о)*;

Ел̀енска

вероятно от ЛИ *Елена*²⁷;

Ел̀ово

вероятно от ЛИ *Ельо* (от *Елен*);

Ис̀ьовци

от ЛИ *Исьо*, съкратено от *Исуф*²⁸ с наставка *-ов-ци*;

---

24 Най-напред К. Иречек изказва предположение, че смолянците са живели в тогавашната покрайнина Ахъчелеби при Горна Арда: *И досега там има голямо село Смилян (на турски Исмилян), с големи развалини, без съмнение център на старата Смолянска област* (Иречек 1974: 451–452).

25 Вж. Стоянов 1991: 16–17.

26 Вж. Саламбашев 1976: 42; Каза̀лиев 2010: 5. А. Саламбашев посочва още една версия – името *Дуньо* е съкратено от по-старо ЛИ *Радунь* (Саламбашев 1976: 119).

27 Това име носи високият връх отвъд реката, където някога е имало параклис Св. Елена – вж. Саламбашев 1976: 120.

28 Вж. Саламбашев 1976: 123.

Левòчево

от ЛИ *Ляво*, *Левчо* (първият заселник, който си направил къща в селището) или от прякорите *Лявото* или *Левоока*²⁹;

Мѝлково

от ЛИ *Милко*;

Момчѝловци³⁰

от ЛИ *Момчил* и наставка *-овци*;

Пѝтково

от ЛИ *Петко* и наставка *-ов(о)*;

Полкòвник Серафѝмово

от името на полковник Серафимов (тъй като в землището на селището е проведена една от големите битки за Освобождението на Родопите през Балканската война под негово ръководство);

Рѝйково

от ЛИ *Райко* и наставка *-ов(о)*;

Славѝино³¹

от ЛИ *Слав* и наставка *-е-ин(о)*;

Смилян

според една от версиите от ЛИ *Смил*, *Смилян*³²;

Стѝкъл

според една от версиите³³ от старинното име, дадено в чест на свещенопочитания тракийски бог *Стикала*;

Ф̀атово

според една от версиите³⁴ от ЛИ *Фато*;

---

29 На единия от овчарите или аргатите на юрука, на когото османската държава предоставила пасбища в днешното левочевско землище (Барбов и кол. 1992: 16–17).

30 Сегашното име на селото е дадено в чест на родопския войвода Момчил юнак (вж. Канев 1975: 18–19; Райчевски 2013: 85).

31 По предложение на адвоката Васил Н. Чинков селото се именува на името на Деспот Слав – един от феодалните владетели в Родопите. Трябвало е да бъде Славеево, но по неизвестни причини в *Държавен вестник* през 1934 г. е публикувано името Славейно.

32 Пожелателни имена за физическа красота и здраве, образувани от *смил* ‘растение с мъхести листа и жълто-оранжеви цветове’ (вж. Иванова, Радева 2005: 136).

33 Вж. Седянков 1994: 11.

34 Вж. Саламбашев 1976: 168.

Хàсовица

според една от версиите³⁵ от ЛИ *Хасю*;

Чòкманово

от сложното лично име *Чокман*, означаващо буквално ‘силен, властен мъж’³⁶. Личното прабългарско име *Чок*, *Чоко* е засвидетелствано още през 9. век, а през 19. век е широко разпространено в Родопите, Тракия и Дунавската равнина³⁷. Съставката *ман* в подобни ЛИ е от староирански произход – получила е широко разпространение в тюркските езици със значение ‘човек, мъж’.

- СелИ от жителски имена (на *-ци*, *-ов-ци*, *-ани*):

Билянска

разговорното име на махалата е **Билянци** или **Билянце** (вероятно наследници на някой *Билян*);

Гòздевица и Гúдевица

вероятно от първоначални жителски имена **Гоздевци** и **Гудевци** (наследниците на двамата братя *Гоздю* и *Гудю*);

Могúлица

от първоначално жителско име **Могилци**³⁸;

Исьòвци, Момчúловци, Рèчани и др.

- СелИ от собствени имена на реки (хидроними), планини и планински върхове (ороними) или местности (топоними):

Арда

по името на река Арда³⁹;

Бèлев дол

по името на реката, протичаща през селището;

Водàта

от името на местността, в която се намира⁴⁰;

---

35 Подобни имена се срещат в региона – Хасево, Хасивото борце (Маданско), Хасвица, Хасювска поляна (в Смолянско) – вж. Христов 2009; Саламбашев 1976.

36 Вж. Симеонов 1978: 19.

37 Вж. Илчев 1969: 544–545.

38 Вж. Сарандалиев 1986: 3.

39 Вж. Според В. Георгиев името е тракийско и С. Младенов правилно го свързва със староинд. *àrdati* ‘тека, изтичам’, гр. *άρδω* ‘оросявам, поливам’, от индоевр. корен *ard-* (Георгиев 1960: 33).

40 А. Саламбашев посочва две местности в Смолянско с името Вòдата – и на двете има безименни чешми (Саламбашев 1976: 108).

Горна Арда

по името на река Арда (горното течение);

Солища

селото носи името на *Солийски връх* (1649 м), където старите овчари са кърмили овцете със сол, оттам *солище* ‘място, където се сипват буци каменна сол’⁴¹;

Стойките

според най-разпространената версия името на селото е свързано с местността *Стойки*. Така се назовават местностите, където на едно място се събират няколко рекички, долове и др.⁴²;

Стража

името на селото се свързва с името на скалния връх, намиращ се над него – връх *Стража*, наричан още Стената и Стражарникът;

Турян

от името на местността, в която се намира. В подкрепа на това твърдение се посочват записките на френския пътешественик и лекар Пол Люкас от 1706 г., който преминава през тази местност на път за Драма и я описва като Турянската планина (*Tourienne*)⁴³;

Черешовска река

по името на реката, протичаща през селището.

4) СелИ с неясна семантика или несигурна етимология

Баблон, Гращица, Заевите, Магарджица, Трѐбище, Чеплѐтен.

Ако механизмът за избор на антропоним (ЛИ) е индивидуален, то механизмът за избор на ойконим е социално обусловен и почива на общата договореност между членовете на даден социум. В този смисъл предложената семантична класификация дава възможност да се направят няколко извода:

- 1) Най-устойчива се оказва връзката на родопчанина със земята и природата, която намира израз в най-голямото количество на земеписни селищни имена;
- 2) Силна е привързаността на смолянчани към рода и към общността, за което говори втората по количество група на посесивните ойконими;
- 3) Културно-историческите селищните имена в Смолянска община са най-малката група, което е обяснимо и логично за региона, подложен на различни преименувания в исторически план.

---

41 Вж. Христов 2009: 519.

42 Вж. Чернев 1982:17.

43 Вж. Пейков, Димитров 1994: 34-40.

Колкото и различни да са факторите, които играят роля на социокултурни детерминанти при избора, нагласата, предпочитанието или съхраняването на даден ойконим, те разкриват, че светът на родопчанина е здраво свързан със земята и родовата памет. Този извод се потвърждава и от семантичната класификация на СелИ от Маданска и Рудоземска община.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Барбов и кол. 1992:** Барбов, С., М. Манолова, И. Ставракев. *Левочев в миналото си*, София 1992.
- Влахов 1976:** Влахов, К. *Тракийските лични имена*, София 1976.
- Дуриданов 1952:** Дуриданов, Ив. *Местните названия от Ломско*, София 1952.
- Иванова, Радева 2005:** Иванова, Н, П. Радева. *Имената на българите*, В. Търново 2005.
- Илиев 2006:** Илиев, А. *Българите и полуостров Хиндустан*, София 2006.
- Илчев 1969:** Илчев, С. *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София 1969.
- Иречек 1974:** Иречек, К. *Пътувания по България*, София 1974.
- Казалиев 2010:** Казалиев, Г. *Дунево. Хора, събития, факти*, Смолян 2010.
- Канев 1975:** Канев, К. *Миналото на село Момчиловци, Смолянско*, София 1975.
- Карапетков 1994:** Карапетков, П. *По поречието на Малка Арда*, София: *Ренесанс нео*, 1994.
- Ковачев 1969:** Ковачев, Н. *Топонимията на Троянско*, София 1969.
- Маринов 2010:** Маринов, П. *Смолян в миналото*, Смолян 2010.
- Мачокова 2003:** Мачокова, Н. *Силата на корена. От цивилизацията на траките в Родопите до най-ново време*, Смолян 2003.
- Николов 2009:** Николов, Т. *Кремене*, Смолян 2009.
- Пейков, Димитров 1994:** Пейков, И., Д. Димитров. *Миналото на Турян*, София 1994.
- Райчевски 2013:** Райчевски, С. *Момчил Юнак*, София 2013.
- РСИИБ 1989:** *Речник на селищата и селищните имена в България 1878–1987*. Ред. Н. Мичев, П. Коледаров. София: *Наука и изкуство*, 1989.
- Саламбашев 1969:** Саламбашев, А. *Топонимични успоредици от Смолянско*. – В: *Родопски сборник*, т. 2, София 1969, с. 389–443.
- Саламбашев 1976:** Саламбашев, А. *Местните имена в Смолянско*, БАН, София 1976.
- Сарандалиев 1986:** Сарандалиев, А. *Могилища*. – В: *Родопски устрем // Здравец*, №11, 13 ноември 1986, с. 2–3.
- Седянков 1994:** Седянков, Ст. *Село Стикъл (страницы от неговото минало)*, Смолян 1994.
- Симеонов 1978:** Симеонов, Б. *Произход и значение на селищното име ЧОКМАНОВО*. – В: *Родопи*, кн. 7/1978, с. 19.
- Стоянов 1991:** Стоянов, М. *Потекло на селищното име Бостина, Смолянско*. – В: *Родопи*, кн. 3/1991, с. 16–17.

Субашиев 1977: Субашиев, Е. А. Саламбашев, *Местните имена в Смолянско* (рецензия).

– В: *Български език*, кн. 3, изд. БАН, София 1977, с. 234–236.

Узунов 1993: Узунов, Д. *При изворите на Арда*, София 1993.

Христов 1964: Христов, Г. *Местните имена в Маданско*, София 1964.

Христов 2009: Христов, Г. *Местните имена в Ардинско*, Велико Търново 2009.

Чернев 1982: Чернев, Т. *Стойките*, София 1982.

Чолева-Димитрова 2002: Чолева-Димитрова, А. *Селищни имена от Югозападна България*,
София – Москва 2002.